

KOCSEV Miklós¹:

**„Vigyázzunk a Történetre!”
Egyházi helyzetértelmezés néhány személyes és
gyakorlati teológiai impulzus alapján**

***Abstract.* “Let Us Safeguard the Story!” An Interpretation of the Church Situation Based on Some Personal and Practical Theological Impulses**

Our Reformed Church in Hungary and its everyday life are undergoing changes – similarly to other European churches. We have been experiencing this for a long time, and the direction of change is not very encouraging.

This leads to my questions: How did we get into this situation, and how do I interpret this new situation? What challenges does the Christian church face in the context of today’s Hungarian society?

In this study, on the one hand, I briefly interpret the processes that affect the life of churches/denominations, especially the Hungarian Reformed Church.

On the other hand, I confront the obstacles that we ourselves have created, thereby weakening our own position.

Then I look for the opportunities offered by practical theology that can lead to a renewed church life. The path of interpreting the situation and finding a way is (self-)critical, but I believe that it is necessary for the future of the Church.

All of this is based on my very personal impressions and search for solutions regarding the Christian church – in this case, primarily in the context of the Reformed Church in Hungary.

¹ Egyetemi professzor, Pápai Teológiai Akadémia, Károli Gáspár Református Egyetem; e-mail: miklos.kocsev@gmail.com.

Keywords: Christian Church context, mission, challenges, authenticity, practical theology, options, future

*„Egy társadalom, amelyik elveszítette vallását,
az előbb-utóbb a kultúráját elveszített társadalom lesz.”²*

Bekapcsolt navigációval... a kiindulási pontot illetően

Nem túl biztató a cím, amikor vigyázásra hív egy látszólag megfoghatatlan, de számomra fontos témában: az Isten és ember kapcsolattörténete témájában. Az erre a címben megadott vigyázásra való felhívás már önmagában kiválthatja mind az érdeklődést, mind az elutasítást. Mondanivalóm megértését azonban segítheti, ha ennek a forrására mint az keresztyén egyház „talajfogsát” érintő megingásra utalok. Különösen is hazai református egyházunk helyzetértelmezése kapcsán, ami az elmúlt egy évben nem kevés hullámverést váltott ki mind az egyházban, mind a közéletben. Persze ez csak egy homokszem az időben, de néha egy-egy homokszem is megállítja a gépezetet. Valamint egy homokszem még nem minden, de arra alkalmas, hogy ha már megállított, akkor vissza és előre is tekintsünk. Vissza úgy, hogy számba vesszük: hogyan vigyáztunk a „Történetre”? Előre tekintve pedig keresni az utat és lehetőséget abban a világban, ahol vagyunk, pillanatnyi és évszázados adottságaink ismeretében a „Történet” vigyázása kapcsán. Mindezt úgy átgondolva, mint akik nem függetleníthetik magukat attól az általános helyzettől, amiben a keresztyénség észleli és értelmezi magát az ún. nyugati kultúrában.

F. Schweitzer két évtizede megjelent – és a keresztyén önészlelést segítő – könyvének holland fordítású címe: 'Az élet már nem olyan, mint régen'.³ Ennek okaként azokat a nyugat-európai társadalmi változásokat vette számba a szerző, amelyben a keresztyén hit továbbadása különösen is nehéz. Ezzel jelezve azt, hogy az ún. „posztmodern” kor komoly kihívást jelent az egyház és a keresztyén teológia számára. Egy ilyen megváltozott világban az Isten és az ember közös történetének a továbbadása – ahogy azt a Szentírásból megérthetjük – nagy figyelmet és törődést igényel. Azaz: „vigyáznunk kell a történetre”.

² WILLIAMS, Rowan (2017): *Geloof in de publieke ruimte*. Middelburg, Uitgeverij Skandalon. 109.

³ SCHWEITZER, Friedrich (2006): *Het leven is niet meer als vroeger. De postmoderne levensloop als uitdaging voor kerk en theologie*. Kampen, Uitgeverij Kok.

Erre a keresztyén hitre való vigyázásra hívta fel a figyelmet egy holland szerzőpárosnak a gyakorlati teológiai szakterületen belül készült munkája, a *Zorg voor het verhaal* ('Törődni a történettel').⁴ Ez inspirálta mondanivalóm címét.

Ha belelapozok ebbe a mondanivalóm címét ösztönző munkába, akkor szembeötlő tartalmi elem a kulturális háttér, ill. élethelyzetre vonatkozó összefoglaló. Azaz: a keresztyén vallást korunk kulturális kontextusában érdemes elhelyezni és értelmezni. Nyilván nem egyedül ennek a (teológiai) szakkönyvnek az ismertetőjele az, ha az olvasó számára egy helyzetre mért és adott kulturális háttér bemutatása megtörténik. Úgy gondolom, különösen is fontos a kultúrára vonatkozó helyzetleírás és értelmezés akkor, ha a keresztyén üzenet (Történet) mondanivalója az embert egy adott élethelyzetben, az ő személyes életét és az ő szociális kapcsolatait érinti. Hiszen egészen másként értelmezhető és megélhető a keresztyén üzenet egy indiai vagy kínai kulturális környezetben az európaival való összehasonlításban.

Mint bizonyára már sokan észlelhettük, a teológusok tollából származó és a mai kultúrára vonatkozó helyzetleírás és helyzetelemzés az európai olvasó számára gyakran hasonló tartalmat hordoz. Azaz: vérmérséklettől függően sóhajtozunk, sajnálkozunk vagy éppen panaszkodunk a keresztyén egyházat és annak hitmegélését érintő negatív társadalmi és kulturális folyamatokon. Manapság egyre gyakrabban vesszük elő Magyarországon az „üldözött keresztyének” témát, mintegy indirekt módon sajnálatot kiváltva önmagunk iránt. Az üldözött keresztyén élet azoknak valóban súlyos kérdés, akik ennek valóságától szenvednek az európai kultúrától eltérő társadalmi berendezkedések között. Nekünk viszont ebben az európai kulturális életvalóságban nem szabad az üldözöttség felemlegetése mögé bújva a saját felelősségünket elhanyagolni.

Ha mégis felfedezünk némi különbséget a saját történelmi helyzetünk értelmezése kapcsán – ami elsősorban már nem panasz –, akkor az lehet akár egy jó előjele az adott kultúrával való találkozás másféle értelmezéséből fakadó helyzet- és lehetőség felismerésének. Azaz: vigyázó jelenlétünkben van remény és jövő a keresztyén hit, az Isten és ember közös története számára.⁵

⁴ GANZEVOORT, Ruard – VISSER, Jan (2007): *Zorg voor het verhaal, Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*. Utrecht, Uitgeverij Meinema.

⁵ HALÍK, Tomás (2019): *Niet zonder hoop, Religieuze crisis als kans*. Utrecht, Uitgeverij KokBoekencentrum.

Helyzetfelismerés... avagy önmagunk helyzetértelmezése kapcsán

Valószínűleg nem tudom elkerülni az ismétlődés csapdáját, amikor jelen korunkat – keresztyén és ezen belül egyházi szemmel nézve – úgy is értelmezem, mint amelyben: a társadalom szekularizálódik → az egyén individualizálódik → az egyház (egy adott közösségen belül is) pluralizálódik.

Ez a gondolat Heitinktől maradt rám, még pár évtizeddel ezelőtti beszélgetésünkben hallva tőle ezt a helyzetértelmezést. Azóta feltehetően változtak a helyzetértelmezés megfogalmazásában a fontosabb tartalmi elemek. Tudomásul veszem, hogy a változásokban sok minden nem tudok naprakészen követni. Egyet azonban mindenképpen megértettem. Nevezetesen Sloterdijk német filozófus gondolatát, aki mint legújabb „izmus”-t említette a globalizmust. Amikor ezt olvastam tőle vagy másfél évtizeddel ezelőtt egy újságnak adott interjúban, akkor ő egyben megnyugtatta az olvasót afelől is, hogy nincs vége az „izmus”-oknak. Ma már ez azt is jelentheti, hogy a globalizmus „védőszárnyai” alatt nézzük és éljük meg a szekularizációs → individualizációs → pluralizációs folyamatot, legalábbis a világ ún. nyugati részében. Ebből a sorból aztán elég nehéz eldönteni, hogy melyik „mérgezőbb” egyházi gyakorlatunkra vonatkozóan. Lehet, hogy a döntéshez helyi szinten kell az értelmezési keretet megtalálni. Választ keresve a kérdésre: Melyik érint bennünket – mint egyént és/vagy mint egy keresztyén közösség tagját – a legjobban? Ha ezt megértettük, akkor hogyan viszonyulok(/-unk) ehhez, vagy milyen megoldásban, lehetőségben reménykedem(/-ünk) a „Történet” vigyázása kapcsán?

A keresztyén egyház és ezen belül a különböző felekezetek helyzetfelismerése és helyzetértelmezése folyamatos, vagy éppen ismétlődve adja vissza a maga saját önértelmezését. A sokféle világ- és helyzetértelmezésben továbbvihet bennünket – engem mindenképpen – korunk keresztyénséget érintő helyzetértelmezése kapcsán az elmúlt évek talán egyik legtöbbet idézett könyve, Charles M. Taylor *A Secular Age* c. munkája.⁶ Ez a közel két évtizedes munka úgy látom, ösztönzően hatott a teológiai gondolkodásra is, segítve a valóság- és helyzetértelmezést – mint említettem, a világ keresztyén kultúrával átítatott részében.

Taylornek a szekularizációt mint a keresztyén hit számára fontos fordulópontot értelmező elmélete nem hagyta érintetlenül a hazai – elsősorban római katolikus –

⁶ TAYLOR, Charles. M.(2007): *A Secular Age*. Cambridge, Harvard University Press.

teológusokat sem.⁷ Már csak azért is, mert ez a könyve szinte magába foglalja az individualizálódás és pluralizálódás folyamatát is, amire a fentiekben már utaltam. Miszerint: „A taylori szekularizáció fogalma azt a mozzanatot hangsúlyozza, hogy a hit a továbbiakban már nem hozzáférhető úgy, mint ahogy korábban a kultúra támogatásával, alapértelmezett társadalmi meggyőződésként hozzáférhető volt, hanem az egyén tudatosabb, egzisztenciális döntését követeli.”⁸

Továbbá Taylor számára a legfontosabb a szekularitás azon értelmezése, miszerint a vallási (és így a keresztyén) értelmezés pusztán egyike a lehetséges mai világértelmezéseknek. A vallási dimenzió is már immanens keretek között van jelen a társadalom és az egyén önértelmezésében, és így a publikus diskurzusban is. A nyilvános világból a vallásos világnézet kikopott (a kozmosz „varázstalanítódott”), a személyes elköteleződés a vallás irányában csökkent, a társadalmi rend és együttélés számára a vallás nem maradt mértékadó szempont. A szekuláris világfelfogás azonban nem jelent egy végleges hanyatlást, hanem egyike a világértelmezési alternatíváknak. Más szóval: csupán egyik fragmentuma az értelmezési lehetőségnek – idézi Taylor gondolatát Máté-Tóth András.⁹

Mint már említettem, Taylor „üzenete” sokat jelenthet korunkban az egyház helyzetéről való gondolkodást illetően úgy is, mint aki személyesen érintett ebben. Mert Taylor az egyházi életről mint gyakorló római katolikus is gondolkodott a szekuláris korszak összefüggésében.¹⁰

⁷ Taylor témánkat illető gondolatait másodlagos forrásokra hivatkozva idézem, mivel az eredeti munkáját (sajnos) csak így ismerem. Ezekre a másodlagos forrásokra hivatkozom a továbbiakban.

⁸ BAGYINSZKI Péter Ágoston (s. a.): *Charles Taylor a szekularitás és a hit kölcsönhatásáról*. Elérhető itt: <http://www.kuk.hu/hu/content/charles-taylor-szekularit%C3%A1s-%C3%A9s-hit-k%C3%B6ls%C3%B6nhat%C3%A1s%C3%A1r%C3%B3l> (utolsó megtekintés dátuma: 2025.01.10.).

⁹ MÁTÉ-TÓTH András: *Szekularizáción innen és túl*. Elérhető itt: <https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/6444/1/korunk%20szekular%202014.pdf>. (utolsó megtekintés dátuma: 2025.01.10.). „A szekularizmusnak nem az a lényege, hogy tagadja Istent, hanem az, hogy olyan mértékben a transzcendenciába utalta, hogy Isten elveszítette illetékességét a társadalmi életre vonatkozóan.” – vélekedik Taylor.

¹⁰ *Átmeneti korunk teológiája és spiritualitása Charles Taylor nyomán*. Elérhető itt: https://jezsuita.blog.hu/2017/01/10/atmeneti_korunk_teologiaja_es_spiritualitasa_charles_taylor_nyoman (utolsó megtekintés dátuma: 2024.12.20.).

A német gyakorlati teológus H. Luther vetette fel a múlt század utolsó évtizedében a „fragmentált életvalóság” komolyan vételét.¹¹ Ebből kiindulva vetődhet fel a kérdés olyan módon is: kinek lesz még ideje és igénye egyházi, gyülekezeti „életfragmentumra” is odafigyelni? Vagy lesz-e még, akit érdekelni fog ez a „fragmentum” a sokféle másik között? Ezen a téren H. Luther és Ch. Taylor meglátásai számomra találkoznak egymással.

Ebben a globalizmus teremtette „vaskupola” alatt (itt értve a szekularizmus, individualizmus, pluralizmus hatását) mégis azt kell észrevennünk, hogy az ember a történelmi korok és kultúrák hozta hullámverések között is „gyógyíthatatlanul” vallásos maradt.¹² Szüksége van Istenre (vagy egy istenre), mert természetéből fakadóan vallásos lény.¹³ Ez így még nem jelenti automatikusan azt, hogy ez csak az általunk képviselt vallásos tartalmat, a keresztyén igazság követésének útját jelenti.¹⁴ De ennek értékét nem is csökkenti.

Egyházaink (felekezeteink) mai kulturális valóságunkban való helyzetfelismerése és értelmezése kapcsán felidéződik előttem egy másik, szintén a múlt század végén már megfogalmazott gondolatrendszer. Eszerint a keresztyén üzenet a relevancia → referencia → transzcendencia terén sokak számára vált kérdéssé. Ezért is lehetett keresztyén létünk számára egyik jelentős identitástisztázó kérdés a kik is vagyunk, és miben hiszünk? Ez a kérdés pedig visszaható kérdés az imént felvázolt fogalmakra és azok valós hátterére. Az általam nagyra becsült H. Küng is megélte számtalan helyzetben – az Istenbe vetett hitről folytatott diskurzusaiban – azt, amit így összegzett: Nem Isten létében kételkedtem, hanem létének (mai) bizonyítékaiban (referencia).¹⁵

¹¹ LUTHER, Henning (2023): *Leben als Fragment, Gesammelte Aufsätze, Bd. 1: Texte zu Religion und Kirche*. Stuttgart, Radius Verlag.

¹² HEITINK, Gerben (2011): *Golfslag van de tijd. Europa's niet te stillen verlangen naar God*. Utrecht, Uitgeverij Kok. 342.

¹³ HALÍK (2019), 181.

¹⁴ TUTU, Desmond (2012): *Gott ist kein Christ. Mein Engagement für Toleranz und Gerechtigkeit*. Ostfildern, Patmos Verlag. Ezt mi magunk lassan kénytelenek voltunk itt Európában is tudomásul venni. Kétégtelen persze, hogy másféle kontextusban tette ezt szóvá Desmond Tutu, miszerint: Isten nem keresztyén. Értette ezalatt azt, hogy a tolerancia és az igazságosság keresése útján vannak velünk és mellettünk mások is.

¹⁵ KÜNG, Hans (2012): *Was ich glaube*. München – Zürich, Piper, 145. („Nicht an Gott, wohl aber an den Bewiesen für seine Existenz.”).

Ez azt is jelenti, hogy komolyan kell vennünk a „Történet” vigyázó továbbadása kapcsán azt, hogy ma már nem állhatunk oda az emberek elé azzal, hogy azért mondjuk a magunk „Történetét”, „mert, hogy igazunk van”, és azért kapcsolódik az ígéhallgató életéhez, mert „meg van írva”.¹⁶ Funkcionalitásalapúvá vált sokak gondolkodása. A funkcionális szempont pedig elválaszthatatlanul hozzátartozik a szekularizmus lényegéhez.¹⁷ A korszellem szereti az irányítható, kiszámítható és kézben tartható (uralható) mindennapi életvalóságot, azaz: jól funkcionál.

Ez a „mert, hogy igazunk van” pedig De Kruiff szavaival élve nem másból, mint egy „szervezeti többletérték”-tudatból fakadó megnyilatkozás.¹⁸ Ezzel a „többletértéktudattal” úgy tűnik, nem mindenkit, vagy pontosabban egyre kevesebb embert tudunk elérni. Főleg azt az embert nehezen, aki él a választás szabadságával és önállóan intézni tudja a saját életében azt is, hogy melyik történetet hallgassa.

Egyféle Erasmus+ analógia alapján fogalmazhatok úgy is, hogy a *korszellem*+ hatását tapasztalva sok minden – ami valamilyen okból embereket távol tart az egyháztól, vagy befolyásolja az egyházzal való véleményformálást – nem minden esetben múltott és múlik rajtunk. Egy folyamat eredménye adja a képlet összegét, amihez viszont az elmúlt években bőségesen hozzátettük mi is a magunkét. Ez a hozzáadott „értékhozam” azonban kijózanító. Egy saját maguknak is köszönhető „lejtmenetben” próbálunk kapaszkodni, hogy végleg el ne tűnjük a radarképről. Sok minden – ami ma meglehetősen aláásta a keresztyén egyház tekintélyét – önmagunk eddigi munkájának is „köszönhető”. Az eredmény nem túl biztató, de mindenképpen kijózanító. A józanság pedig lehet serkentő is arra, hogy mit ne és mit igen... a folytatásban.

A mindenkori ember önértelmezési folyamatának részét képezi az, ahogy saját létéről gondolkodik, ahogy másokhoz viszonyul és amilyen értékek és normák mentén éli az életét. Hogy ebben milyen szerep jut még a (keresztyén) hitnek, azt nehéz megmondani.

¹⁶ LANGE, Ernst (1976): *Predigen als Beruf. Aufsätze herausgegeben von Rüdiger Schloz*. Stuttgart, Kreuz Verlag. 56.

¹⁷ WILLIAMS (2017), 40.

¹⁸ DE KRUIFF, Gerrit, G. (1994): *Waakzaam en nuchter over christelijke ethiek in een democratie*. Baarn, Uitgeverij Ten Have. 246. („Ook in de kerk gaat om de argumenten en niet om een institutionele meerwaarde.”).

Főként, ha mostanság már nem a vallásos elköteleződés, hanem inkább a „spirituális identitás megélése” a kulcsszó.¹⁹ Ez pedig sokat sejtető abban a tekintetben, hogy milyen újabb utakat keres az ember a veleszületett vallásossága megéléséhez, amennyiben nem lusta erre. Ennek kapcsán azért Halik meglátását – miszerint némelyek a saját spiritualitásukra hivatkozva mentesítik magukat minden morális felelősségtől – fontosnak tartom.²⁰

Van-e ebben a történetmegőrző folyamatban helye, lehetősége a gyakorlati teológiának?

Sokat időztem a helyzetértelmezést és ebben keresztyén önmagunk elhelyezkedését illetően. Ebben lehet, benne van az is, hogy jobbra többet tudunk/tudok mondani arról, amiben vagyunk. Ez persze nem jelenti minden esetben azt, hogy jól is értelmezem(/-zük) azt, amiben vagyunk.

Viszont sokkal kevesebbet mondunk/mondok arról, ami ebben kapaszkodót és lehetőséget kínálhat. Mintha uralkodna rajtunk a vallásos szótlanság,²¹ és nehezen találjuk a szavakat – vagy meg sem tudunk szólalni – saját hitünk kapcsán úgy, hogy azt mások is értsék. Marad-e és van-e ebben a helyzetben bármilyen lehetőség, hozzájárulása a gyakorlati teológiai tudományterületnek a szekuláris korban való egyházlét és egyházi életgyakorlat számára?

A kérdésem természetesen csak abban az esetben releváns, ha az általános egyházi helyzetkép alapján²² valakinek igénye lenne valamilyen gyakorlati teológiai szempont figyelembevételére. Amennyiben ilyen igény nincs, akkor a továbbiak nélkülözhetők.

¹⁹ WILLIAMS (32017), 385.

²⁰ HALÍK (2019), 42. Halik az ilyen módon megélt spirituális gyakorlatban nem talál semmi előremutatót, biztatót egy sokszor zsákutcába jutott keresztyénség számára. Sokkal inkább tévútnak, hamis reménységnek, egyféle ópiumnak tartva ezt a fajta spirituális szabadságra való hivatkozást.

²¹ CORNEHL, Peter (2001): Wozu (noch) Predigt? Plädoyer für eine umstrittene Gattung nebst einer homiletischen E-Mail in drei Teilen für K-H. B., In: Engemann, Willfried (szerk.): *Theologie der Predigt. Grundlagen – Modelle – Konsequenzen*. Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt. 98.

²² Ernst Lange homiletikai elméletből vett gondolatának parafrázisával élve, a „kirchliche Großwetterlage”.

A válaszkeresést illetően szeretnék kiemelni a számomra fontos szempontokból néhányat, amelyek többnyire segítettek nekem eligazodni egyházi életünk mindennapjaiban.²³ Amikor gondolkodom a témánkat érintő lehetőségeket illetően, akkor igyekszem önmagam maradni. Komolyan venni azt, amit az élet egy bizonyos ideig a gyülekezeti munkában megértetett velem, bár ez is lassan esetemben idejétmúltnak tűnhet. Valamint komolyan venni azt is, ami elméleti síkon segített valamelyest tájékozódásban – mindkét háttér esetében nem kizárva a tévedés lehetőségét. Ahogy tévedhettem, vagy túl későn észleltem a valós élethelyzetet egy-egy gyülekezet, a lelkészképzés vagy a magánéletem kapcsán. Vagy olyan elméletekre építettem, amelyeknek nem volt releváns üzenete, amit csak később (vagy soha nem) láttam be.

A következőkben tehát azok az elméleti támpontok, amiket a témát illetően használni tudtam:

- a) Ha a gyakorlati teológia önmagát meghatározó elméleti tárházából próbálok kapcsolódási pontot keresni a „Történethez” és annak „vigyázását” illetően, akkor olyan meghatározás jut eszembe, amely természetesen nem hagyja figyelmen kívül azt a korszakot, amelyben élünk. Így gondolok pl. a J. Firet által adott definícióra, miszerint a teológia és ezen belül a gyakorlati teológia „ügye”, feladata segíteni Isten jövetelét az emberhez (a „Történeten”, az Ő Igéjén keresztül) az ő világába.

Firet szövegértelmezése szerint *kincs- és értékátadásáról* van szó abban a jézusi példázatban (Mt 25,14–30), amit a (gyakorlati) teológia feladatára, megbízatására vonatkozóan kézbe vesz. Így az evangéliumnak mint sajátos „értéknek, vagyonnak” az át/továbbadásáról kell gondolkodnunk, amit Isten ránk bízott, amikor magához hívott és átadta nekünk ezt a kincset. Hogy akiknek átadták – mint ahogy mi is kaptuk –, azok tudjanak vele bánni, használják a lehetőségeket.²⁴ A „kincs” a talentumaink szerint azért van a kezünkben, hogy azzal jól bánjunk, amikor annak továbbadásáról van szó. Nem más ez, mint az individuum felelőssége, közösségi keretekbe ágyazva. Ez az intermedier (közvetítő, továbbadó) szerep, amiben a keresztyén egyház és annak hivatásos képviselői (lelkészek,

²³ Az általam felsorolt néhány gyakorlati teológiai értelmezés természetesen nem teljes. Itt én elsősorban csak azokat szerettem volna kihangsúlyozni, amelyeket a magam részéről szívesen használok a témához kapcsolódva.

²⁴ FIRET, Jaap (1987): *Spreken als leerling. Praktisch theologische opstellen*. Kampen, Uitgeverij Kok Kampen. 29–31.

katechéták, diakónusok) vannak szolgálatban, egy nagyon felelős, közvetítő és vagyongazdálkodói szerep. A nekünk adotttal és a ránk bízott lehetőséggel tudnunk kell majd elszámolni. Ez a számadáspillanat nem fenyegetés, hanem a megtisztelő lehetőség megbecsülése és komolyan vétele. Mert a kincset mi is kapjuk, és egyben illő, hogy jól sáfárkodjunk vele. A kincssel való jó bánásmód „hozama” az odaszánt munka és a kincsforgatás folyamatában, a sáfárságban való bizalom eredménye. Ennek nagy valószínűséggel a tudatában vagyunk. De saját magunk érdekében szükség van arra, hogy a „kincset” elfogadó és továbbadó maga is rá legyen kötve arra a forrásra, akitől mindezt kapta. Hogy a számvetés pillanatában nyugodtan állhasson a kincset megosztó Tulajdonos elé.

A hangsúly Firtet értelmezésében a *közvetítőszerep-megélés elfogadó felelősségében* van: hogyan fogadjuk és bánunk a ránk bízott, nekünk átadott kincssel önmagunk és mások javára? A „szolgai” egészséges felelősségtudat minden időben a sáfárság alapmotívuma. Érték van a kezünkben; aki ezt nekünk adta megbecsült, méltónak (alkalmasnak és képesnek) talált arra, hogy ezzel jól bánjunk. Az egyház mint intézmény és az egyén mint az egyház által felhatalmazott és megbízott szolga feladatra való alkalmatlansága, munkakerülése vagy annak rosszul való értelmezése végzetes lehet szervezeti és személyi szinten egyaránt. Ez a helyzetre mért és felelősséggel végzett munka – ami a gyakorlati teológia művelőit különösen is érinti – az intermedier szerep lényege és a számvetés alapja. Szerepünket értékelhetjük magunk is, de egészen más értéke lehet annak, ha ezt azok teszik, akikért vagy akik között ezt végezzük.

b) Egy másik gyakorlati teológiai önértelmezés alapján a gyakorlati teológia alapjaiban akaratlanul is a „gyógyulási” folyamat elősegítője lehet egy adott helyzetben a megbetegedett, megbetegített vagy éppen megbetegítő (pályát tévesztett, kisiklott) egyházi közérzet és életgyakorlat esetében. Ha ehhez jól alkalmazzuk a nyugat-európai forrásból származó, szinte klasszikusnak mondható gyakorlati teológiai elméletláncolatot, akkor ez segítségünkre lehet.

- Azaz: legyen bennünk a valós helyzetet mellébeszélés nélkül *észlelő képesség* – amivel *megláttuk/meghallottuk*, hogy mi jellemzi az adott egyházi praxist az Igével való találkozás kapcsán (a gyakorlati teológia, mint az észlelés és megértés tudománya).
- Erre a megtapasztalt valóságra (a „Történet” megélésének egyházi életgyakorlatára) készek és képesek vagyunk egy *(ön)kritikus és konstruktív reflexiót adni* (a gyakorlati teológiai mint a vallás mindennapokba való közvetítésének kritikus tudománya).

- Akkor *cselekedni kell* a „Történet” megélésének jobbítása érdekében. Mondhatom azt is: a helyzet megértéséből fakadóan *investálni* egy jobb egyházi életpraxis érdekében (a gyakorlati teológia mint cselekvéstudomány).

Fogalmazhatok így is: a valós helyzetet észlelni, a szükséges korrekciókat önkritikusan átgondolni és a szükséges lépéseket a jobbítás érdekében megtenni.

Ha nagyon egyszerű képlettel szeretném ezt kifejezni, akkor a gyógyító orvostudomány mintája is segítségünkre lehet egyházi élethelyzetünk vonatkozásában: egy minden részletre kiterjedő anamnézissel → az ebből leszűrhető diagnózissal → és a terápia felvázolásával.

Az Egyesült Államok adta összefüggésekben megfogalmazott elmélete Osmernek – ami részben hasonló a nyugat-európai mintához – szintén alkalmazható lehet a helyzet adta egyházi állapotunk értelmezésében. Az Osmer által megfogalmazottak szerint a gyakorlati teológia egy: leíró (mi van, mi történik) – interpretáló/értelmező (miért történik úgy, milyen okból?) – normatív (milyennek kell/ene lenni) – pragmatikus (mit kell tenni a jobb egyházi életpraxis érdekében) tudomány.²⁵ Ennek az elméletnek minden sarokpontja hangsúlyosan vissza is kérdez.

Ha visszakérdez önmagunk érdekében, akkor kár lenne mellébeszélni. Helyette mindenféle hamis öntudat nélkül megérteni az engem is kritikus szemmel vizsgáló helyzetet, és *tenni, amit a „Norma” megkíván*, hogy azok lehessünk (vagy maradjunk), amire megbízatásunk van.

- c) Mint fentebb már utaltam rá, témám kapcsán feltehetően nem talállok olyan mondanivalót, ami jelentősen átfogalmazna valamit is a nagy elméletalkotók munkáit illetően. Sokkal inkább egy alkalmi „szűrő” próbálok csak lenni egy bizonyos szinten és egy bizonyos olvasói kör számára. Így van ez ebben a pontban is, nem elengedve a korábban már különböző összefüggésekben megfogalmazott alapelvet: *törődni az ügygel – törődni az emberrel* annak érdekében, hogy mind az *ügy*, mind az *ember* helyi értéke megmaradjon. A gyakorlati teológia nem „együgyű” teológia, mert nem ezt tanulta Mesterétől.²⁶ Fogalmazhatom úgy is: minden érintett szubjektum a helyén marad. Ebben az őrző és vigyázó kapcsolatfolyamatban nem sérül sem az „Történet” (Isten), sem az ember. Azaz: a „Történettel való

²⁵ GRETHLEIN, Christian (2012): *Praktische Theologie*. Berlin/Boston, De Gruyter. 128–129.

²⁶ Jn 8,1–11. Az evangéliumi szakasz a gondolati forrása Jan Hendriks egyik munkájának.

törődés” nem zárja ki vagy fosztja meg a Biblia Istenét a teremtménnyel való találkozástól egy olyan életfolyamatban, ami fordított irányban is érvényes út kell legyen.

Azaz: ez a vigyázó és történetet őrző egyházi közösségi és egyéni igyekezet – az Úgy és az Ember érdekében – segíthet abban is, hogy az egyház ne tükör legyen egy adott társadalomban, azt visszaadva (egyházi felségjel alatt gyakorolva ugyanazt), ami abban látható és történik. Hanem legyen ablak, ami kilátást biztosít és teret nyit egy új panorámára. Hendriks több évtizedes – szekuláris társadalmi viszonyokban – összegző szempontjai szerint ez mint nagyobb szervezeti és helyi egyházi közösségi „ablak” az alábbi panorámát segítheti meglátni:

- egy társadalomban, amelyet a gyanakvás és az ebből fakadó félelmen jellemez – az adott egyházi közösség a bizalomra építve éli mindennapjait;
- egy olyan világban, ahol istenfogyatkozás van – abban az Isten-kapcsolat nem a „valamivel”, hanem a Valakivel (a Mi Atyánkkal) való kapcsolatot élő gyülekezet;
- egy olyan társadalomban, ahol az emberek közötti távolság csak egyre nagyobb lesz – az egyházi közösségben ez a távolság redukálódik (Distanzreduzierung), és így áthidalódik;
- egy félelmeivel küzdő élet, melynek kérdése a „Hogyan élem túl...?” – helyett inkább azzal foglalkozni: „Mit jelenthetünk a másik számára?”;
- egy nyugtalan, rossz életérzéssel szemben – a remény továbbadása;
- egy rideg és embertelen világ otthontalanságában – otthont kínálni mint fogadó egyház.²⁷

Ezzel megélve az egyház valóságának minden ismetető elemét a misztika–koinonia–diakónia hármasságában.

Az Egyház küldetésének tartópillérei nem tűnhetnek el a mindennapi létért folyó félelmek között. *Ha nem tud az Egyház a közélettel és általános világlátással és hangulattal szemben egy másféle perspektívát és lelkiiséget kínálni* (hanem abba belesimulva tervezi jövőjét), *akkor* rosszul gazdálkodik a rá bízott kincessel, és *küldetése bukásra ítélt*.

Amikor ezt a három szempontot önmagam számára ismételten összegzem, akkor ez azt erősíti meg bennem, hogy:

²⁷ HENDRIKS, Jan (2014): *Goede wijn, Waarderende gemeenteopbouw*. Utrecht, Uitgeverij Kok. 121–122. Ők a mi vendégeink az „egyházi fogadóban”, ahol megosztjuk velük mint vendéglátók a mi Isten-történetünket úgy, hogy meghallgatjuk a vendégek (I)isten-történeteit is.

- Valamit ránk/rám bízott a „Történet” Tulajdonosa, ami nem a miénk. Ezért számonkérhető, felelős és közvetítő sáfárok vagyunk (még mielőtt a gőg elvenné a józan helyzetértelmezésünket). Ezért soha nem megfélemlítve arról, hogy a reánk bízott kincs nálunk csak cserépedényekben van.²⁸
- Az egyház helyzete – helyi közösségek szintjén is – folyamatos és valós helyzetészlelést és értelmezést, majd szükség szerint előrevivő befektetést kíván. Ezért a „pragmatikus” útra lépve (cselekvés) éljünk azokkal a lehetőségekkel, amelyek rendelkezésünkre állnak. Úgy éljünk ezzel, hogy az az adott kultúra számára is kovász lehessen, és a megsebzett emberi élet számára életértelmet, létbizonyosságot kínáljon.
- Ha nem tudunk közösségi és egyéni szinten egy keresztyén ellenkultúrát, egy másféle létbizonyosságot felmutatni és felkínálni, akkor lemondhatunk a só és világosság szerepéről. A csak szavakban felkínált ellenkultúra, amit a tetteiben meghazudtol az egyházi gyakorlat, az hamis és kiábrándító.

Így jutunk el vagy jutottunk már el régen ahhoz a sürgető ponthoz, ahol újra számvetést kell tenni abban a tekintetben, hogy mit is kínálunk mi korunk embere számára.²⁹ Ez a számvetés pedig lehet egy olyan „újratervezés”, ami elsősorban a szervezeti létre (az egyházra mint institúcióra), másodsorban annak tartalmára (mint közösségre) összpontosít.³⁰ Jelen helyzetünket látva feltehetően én magam úgy látom, hogy több sebet hordoz magán az egyház szervezeti megjelenésében, mint tartalmi üzenetében. Bár ez utóbbi esetében sem árt ébernek lenni. Nehogy egy kemény ortodox vonalat követve a szabályok fontosabbak legyenek, mint a valós élet.³¹ Vagy fundamentalistaként állandóan egy ellenséget keressünk, aki/ami mindennek az oka, így akár a keresztyén hitre nyitott létforma és egyházi élet hanyatlásának is.³²

²⁸ „Ez a kincsünk pedig cserépedényekben van, hogy ezt a rendkívüli erőt Istennek tulajdonítsuk, és ne magunknak” (2Kor 4,7).

²⁹ PLOMP, Nelleke (2024): (O)nherbergzaamheid in de samenleving, In: *Ouderlingenblad*. 102. 1164. 13.

³⁰ HEITINK, Gerben (2007): *Een kerk met karakter. Tijd voor herorientatie*. Kampen Uitgeverij Kok. 40. Heitink amikor az egyházról mint szervezetről beszél, akkor az inkulturalizáció – integráció – evangelizáció – organizáció négyesére utal. Amikor pedig a közösségről beszél, akkor a kontempláció – kongregáció – participáció – iniciáció négyesét tartja szem előtt.

³¹ HENDRIKS (2014), 96.

³² HALÍK (2019), 47.

Ezért sokkal inkább figyeljünk arra a Mesterre, aki dialóguskészen nyitott maradt az ellenségei felé is – ezen keresztül is tudatosítva, hogy nem vagyunk egyedül ezen az úton, mert figyelünk arra, Aki a „Történetet” előttünk megélte és „színpadra” vitte. Pontosan azért, mert nagyon jól tudta, mint jelent a korreláció fókuszpontjainak dialógusa: kapcsolatban tartani az Isten-ügyet az emberrel. (Némi áthallással a *credenda* és *agenda* dialógusa.)

Ha ezeket sorra vesszük, akkor feltehetően észlelhető, hogy a gyakorlati teológia is azon cselekvő, alkalmazott tudományok közé sorolható, amelyek fontosnak tartják, hogy milyen adott kor(szellem) valóságában próbálnak bármivel is előállni; ott és abban pedig helyzethez illő keresztyén üzenetet közvetíteni a „Történetre vigyázó” továbbadásával, figyelembe véve, hogy egy sokszínű világban élve jelentős a felkínált lehetőségek száma. A kérdés pedig ebben a kínálatban nem lesz más, mint hogy melyik az, amelyik az élet értelmét (az üdvösséget) segíti megtalálni ott és abban az élethelyzetben, amiben találkozik az emberrel.

Hogy az Isten-történet el ne vesszen... morzsák, amelyek mégis fontosak, sőt...!

Az első „morzsa” indikálója bennem Stefan Paas missziói szempontokra koncentráló munkája, amiben próbálja képbe hozni azokat, akik az egyház „szőlőskertjében” valamilyen munkát vállalnak és végeznek.³³ Az utolsó idők munkásainak pedig nagyon össze kell szedni magukat akár a munkára való alkalmasságuk, akár képességük tekintetében, ha részt kívánnak venni a munkában. Lehet bárkit „felbérelni” a munkára, végig sem gondolva annak terhét, de ez egyben kockázatos is. Ugyanis sokszor komoly és súlyos teherré tudnak válni és nemcsak terheket cipelni azok az egyházban munkálkodók – legyen az idős vagy fiatal (szolga) –, akiknek munkába állásakor sem a képessége, sem az alkalmassága nem számított, csak az „elhívása”.

Ez számomra egyrészt azt jelenti, hogy az Egyház ma már csak egy *minőségi* vagy – a még bíborosként nyilatkozó Ratzinger szerint – „kreatív kisebbséggé” lesz. Másrészt jelenti azt is, hogy ezzel a helyzetével és az ebből fakadó szerepével az európai valóságban

³³ PAAS, Stefan (2018): *Az utolsó idők munkásai. Az újonnan érkezők beavatása a keresztyén hitbe és a keresztyén gyülekezetbe.* Kolozsvár, EXIT Kiadó. 72–73.

jól tud azonosulni és bánni.³⁴ Annak érdekében, hogy ez a minőségi és kreatív kisebbség tovább ne fogyjon, ahhoz a fentebb már említettek szerint, alkalmas szolgálókra van szükség. Tudom jól, hogy ennek nem könnyű eleget tenni, hiszen a „minőséget és kreativitást” illetően én is ítélet alá esek.

Azt már egy ideje tudjuk, hogy hiteles személyes példa nélkül minőséget képviselni nem egyszerű. Természetesen lehet mintákat és jó személyes példákat találni, csak az nem biztos, hogy mindenki veszi a fáradságot ennek megkereséséhez, ha az mindjárt nem helyben lesz kínálva. Ha a helyi összegyházi benyomás kibillent, eltántorít bárkit is, ott maga a „Történet” is megrendül. Nemegyszer (sajnos) szinte velem – mint az „utolsó idők munkásával” – azonosítják az „Isten-történetet”, és ha ez csorbul, annak kiigazítása nem egyszerű.

Eddig megszerzett ismereteim és tapasztalataim alapján úgy látom, hogy a „könyvvallások” addig élnek, amíg lesznek olyan emberek, akik azonosulni tudnak az adott „Könyv” üzenetével. Ezért *identifikációs pontokra* (közösségekre és egyénekre) van és lesz szükség ahhoz, hogy a Szentírásban azonosulási pontot kínáló Isten-történet el ne vesszen. Olyan egyénekre és közösségekre van és lesz szükség, ahol a hitüket hitelesen megélik mintákká tudnak lenni a mindennapi kínálati és választási palettán azok számára, akik nem tudják, merre kellene indulni.

Hogy az Isten és ember közös története el ne vesszen, abban az óvó és vigyázó éber jelenlétnek fontos szerepe van. Vannak ismert régi vagy új szempontjaink, amelyek vigyázásra ösztönöznek bennünket. A régieket már ismerjük, de gyakran feltűnnek vagy éppen újra erősödnek olyan szempontok, amikben mégiscsak bízni lehet.

Így vált meglátásom szerint az elmúlt időben második „morzsává” a helyzetfelismerésből és annak értelmezéséből fakadó megszólalásunk mint *sajátos apológia*. A magam részéről viszont mindenképpen óvni szeretném azért a „Történetet” attól, hogy csak egyféle utat kínáljunk az apológia mint a legfontosabb és sokak szerint egyedüli kiút lehetőség számára. Gondolok itt arra, hogy hazai egyházi véleményformáló köreinktől nem idegen, hogy a „Történet” kapcsán elsősorban az igei tanítás a hangsúlyos szempont. Tanítani kell az embereket – ebben sok igazság van. Főleg egy olyan korban, mint a mostani, amikor a „Történetet” érintő alapismereteink nem minden esetben elegendőek.

³⁴ HALÍK (2019), 52.

De a csak tanítani akaró szándék számomra egy doktrínává változott ezekben a körökben, ami engem nem nyugtat meg. Mert ha csak a tantisztaság és tanigazság megfogalmazása áll küldetésünk középpontjában,³⁵ akkor emellett sok minden más elveszhet. Persze tudom, hogy egy „karakteres egyháznak” fel kell mutatni az erővonalait, amiben él és hisz. Ehhez persze alkalmas és nem nárcisztikus tanítókat kell nevelni. Olyanokat, akik nemcsak szolgálni akarnak – mert erre van „elhívásuk”, meg a „megmondásra” –, hanem tudnak is egy adott világ embere számára éltető „Történetet” közvetíteni, mivel képesek és alkalmasak erre. Egy olyan világban élünk, ahol a hiteles hang mögött többirányú ismeretnek, tapasztalatnak és dialóguskészségnek kell állni úgy, hogy az hidat verjen a „Történet” Tulajdonosa és annak olvasója közé.

Mind ehhez kapcsolódik részemről az is, hogy az MRE³⁶ mindennapjaiban a „tanítói hivatal” megerősödése mellett sajnálattal láttam az elmúlt években, hogy szervezeti (MRE) működésében nem sokban különbözik attól, amit a mindennapi közélet mutat.³⁷

Mintegy harmadik „morzsaszemet” látom magam előtt annak kérdését, hogy egy adott társadalmi és kulturális közegben milyen szerepe van, vagy milyent kíván betölteni az egyház? *Kikkel szövetkezik* ennek érdekében, ami alapján nemegyszer minősítik is létének lényegét és a munkáját. Azt gondolom, a politika nem lehet, mert nagyon kockázatos útítárs. Ezt eddig is tudtuk, de mintha néha elfelejtenénk. Szövetséget kötni kereszténydemokratának tűnő politikai irányokkal nagyon megfontolandó, de inkább kerülendő. Egy önmagát keresztyén politikai pártként definiáló szervezet képviselhet keresztyén értékeket – mint fő irányvonal. De ez nem kell, hogy okot adjon egy szoros szövetségre, mert bármilyen területen való tévedése könnyen támadható lesz a legelső

³⁵ Taylor ezt egyféle keresztyén „utóvédharcként” értékeli. „Hiszen a »keresztyén társadalom« utóvédharcai egyfajta *donatizmushoz* vezetnek, miszerint minden igyekezetünkkel törekednünk kell a köreinken kívül tartani mindazt, ami tisztátalan.” *Átmeneti korunk teológiája és spiritualitása Charles Taylor nyomán*. Elérhető itt:

https://jezsuita.blog.hu/2017/01/10/atmeneti_korunk_teologiaja_es_spiritualitasa_charles_taylor_nyoman (utolsó megtekintés dátuma: 2024.12.20.).

³⁶ Magyarországi Református Egyház (a későbbiekben MRE).

³⁷ Gondolok itt olyan tartalmi, szervezeti változásokra, személyi mozgásokra, amelyek a közéletből vett minták adaptálása alapján nem biztos, hogy minden esetben a keresztyén hitünkben elvárható hitelességünket szolgálják.

botlásnál, egy a vele „szövetséges egyházzal” együtt. Isten szeretetének gyöngyei egy ilyen kapcsolatban gyorsan kárba veszhetnek.

Ebben a helyzetben tudom újragondolni – önmagam ismételve – az anglikán érsek, Desmond Tutu számomra sokatmondó szavait, amit a dél-afrikai helyzetben az egyház és egybaloldali politikai párt (ANC – Mandela vezetése alatt) összefüggésében megértett. Mi a feladatunk nekünk, egyháznak – teszi fel Tutu a kérdést: A szolidáris distancia? (*solidair, maar distantieert zijn?*) vagy a kritikus distancia útját járni? (*Of: overgaan naar het steeds meer kritische distantie?*).³⁸ Az egyház lehet a közélet, így a politika terén egy adott helyzetben a szolidáris distancia képviselője. De lehetnek olyan helyzetek, amikor a kritikus distancia gyakorlását kell képviselje.³⁹ A keresztyén egyháznak egy adott társadalmi közegben tudatosítania kell, melyik az a társadalmi vagy politikai közeg, amely vele együtt küzd a szociális igazságosságért, a békéért és a teremtett világ megőrzéséért? Ha talál ilyet, ott a szolidáris distanciának van helye. Ha ilyen társadalmi szereplő nincs, vagy a korábbi szimpátia értékvesztetté válik, akkor a kritikus distancia ideje érkezett el.

Apró morzsák, néha alig látszanak, de a teljes képben mégis ott vannak.

Végül

Mondanivalóm címében jeleztem, hogy ez nem lesz több, mint *egy személyes helyzetértelmezés a „Történetre való vigyázást”* illetően, amit a magyarországi – általam átlátható – összefüggések mentén eddig megértettem. Nem kívánt több lenni, mint egy nagyon személyes tűnődés és pillanatnyi összegzés. Nálam sokkal avatottabb hozzáértők feltehetően egészen más szempontokat fogalmaznak meg ennek kapcsán – legyenek azok egyházon belüli vagy kívüli helyzetértelmezők. Sőt az is lehetséges, hogy mire ezt valaki kézbe veszi, már egészen más helyzet lesz tűnődésem egyes pontjait illetően.

Így a magam részéről továbbra is a dialógus útját választom és nem a „megmondó” szerepét, ha valahol korrigálni kell az általam írtakat. Megmondók vannak úgy is elegenden, nemegyszer azért is vállalva egy ilyen szerepet, mert ezzel mindjárt meghatározó tényezőkké

³⁸ TUTU, Desmond (2012): *Gott ist kein Christ*. 155.

³⁹ Africanews: *South Africans Remember Desmond Tutu's Fearless Leadership Style*. Elérhető itt: <https://www.africanews.com/2021/12/30/south-africans-remember-desmond-tutu-s-fearless-leadership-style/>.

kívánnak válni; egyben pedig szolgálva azokat, akik lehetőséget adtak számukra ahhoz, hogy „megmondókká” válhassanak (akár helyettük is). De ezek szerint szükségük is van egymásra.

A „Történet vigyázása” a saját egyházi és világi köreink adta lehetőségek szerint azt gondolom, sokaknak fontos. Ugyanakkor szintén saját köreinkben – itt hangsúlyosan a keresztény egyházra gondolok – az ún. belső történések (botrányok) meglehetősen aláássák azok igyekezetét, akik a történetre vigyázva élnek és szólnak. Mindannyian vesztesei vagyunk annak, ha a külső máz nem takar belső tartalmat; ha többet mondunk, mint ami a valóság, és azt szeretnénk elhitetni, ami nincs. Persze lehet magyarázni a helyzetet, így akár a jó szándékot is. De azzal is számolni kell, hogy a jó szándékból, a jó „Történetből” mit szűr le a hétköznapi ember (aki legyen tradicionális → modern → vagy posztmodern), és akinek hitbéli, egyházi affinitása nem igazán mérhető.⁴⁰

A legkisebb hiba is nagynak számít ebben a világban, ha azt a keresztyén közösség rovására lehet írni. Így véleményem szerint nem véletlen, hogy mintegy a hibáinkat felróva történnek olyan megrázó világpolitikai események is, amelyeknek a háttérben többnyire csak a terrorizmus fogalmát emlegetjük. Közben pedig nagy valószínűséggel tudjuk, hogy az ún. gonosz erők mozgatórugói nemegyszer éppen a mi „keresztyén viselkedésünk alkonyában” keresendők. Persze tudom, mi magyarok ebben nem vagyunk annyira érintettek.

Az elvett lépések nagyon kérdésessé teszik – legyen az egy „kispályás vagy nagypályás” szervezet, testület vagy egyén – a keresztyén egyház és szolgálattevői tekintélyét.

Ezért az „utolsó idők munkásainak” sajátos küldetésük van és lesz annak érdekében, hogy ne tegyék önmagukat feleslegessé. Hogy ezt elkerüljük, szükség van és lesz a hivatása gyakorlásában *hiteles* személyre, akinek szolgálatát annak *minősége* miatt a világ *megbecsüli*, és őt ezért *tiszteletre* méltónak tartja továbbra is;⁴¹ hogy az egyházi szolgálatot végző *személy* – a *tisztség*, amit betölt és a *hivatás*, amit gyakorol – illeszkedjen a krisztusi prófétai–királyi–főpapi képben mutatott hármasság mintájához.

Ennek az egyházi jelenléttartalomnak korunkban nagyon éberem kell őriznie saját ismérveit. Vigyázni a történetre a gyakorlati teológiai megélésének – folyjon az akár az ígehirdetés, a lelkigondozás, a katekézis, a liturgia, a diakónia vagy más egyházi életgyakorlatot javító, minőségi javulást segítő – számos színterén. Egy önmagát is több szinten megsebző egyház nagyon magas szinten kell művelje ma azt, ami a sajátja.

⁴⁰ PAAS (2018), 72–74.

⁴¹ HEITINK, Gerben (2001): *Biografie van de dominee*. Baarn, Ten Have. 266.

Ami a mondanivalóm lényegét illeti, látnom kell azt is, hogy nincs könnyű helyzetben a keresztyénség, miközben vigyáz a Történetre. Fogalmazhatok H. Küng fél évszázados gondolatainak újraértelmezésével is, amikor feltette a kérdést: *Mi az, aminek az egyházban maradnia kell* nehéz időkben? Nem másnak, mint egy ökumenikus konszenzus alapján *hinni és élni egy „hibátlan” egyházban*, amit Jézus Krisztus alapított. Hinni abban a Jézusban, követni azt, Aki Istent hitelesen képviselte.⁴²

Számomra azt is magába foglalja ez, hogy foglalkozzunk azzal a kérdéssel, ami a tanításunk, hitvallásunk alapján (úgy tűnik) nehezen illeszthető egybe a posztmodern kor kihívásaiból fakadó válaszkényszerrel. Gondolva itt a fiatal és középkorú lelkésznevezetűkre, akiknek majd választ kell adni valószínűleg olyan kérdésekre, amiket eddig a „falán és kerítésen kívül” tartottunk. Így gondolok például azonos neműek házassági megáldásának vagy életvégi kérdéseknek a megválaszolására a meglévő egyházi állásfoglalásaink ismeretében. Ezzel persze nem is említettem mindent, ami van, vagy kérdéssé válhat, miközben „vigyázzuk a Történetet”.

Azaz: a „Történet” mögött lévő tanítás megoldást fog-e jelenteni azokra a kérdésekre, amelyeket egyelőre próbálunk elhessegetni magunktól, mintha ez bennünket nem is érintene. Nem is szólva arról, hogy a társadalmi folyamatok egyik mai értelmezése alapján („likvid társadalom”) a hit eltűnésével lehet számolni⁴³ – ezzel előrevetítve azt is, hogy a „Történet” őrzése mintha valamilyen okból erőtlenné válna kezünkben.

⁴² KÜNG, Hans (1974): *Wat blijven moet in de kerk*. Hilversum, Gooi en Sticht Bv. 113.

⁴³ „A likvid társadalom fogalmát Zygmunt Bauman vezette be, aki szerint az a folyamat, amikor a közösségek egyénekre hullanak szét, az intézmények meggyengüléséhez is vezet. A korábbi szilárd társadalmi rendet felváltja egyfajta likvid társadalom, ahol a nagybetűs egyéni szabadságban minden perc adott arra, hogy az individuum kifejezze saját vágyait és igényeit. Bauman a hit eltűnéséről is beszél – ahogy arra már az első bekezdésben is utaltam –, de kérdéses, hogy valóban eltűnik-e a hit, vagy csak a hit helyett egyfajta újpogány többhit korában élünk. Hiszen lehet hinni a klímapokalipszisben, a mesés egyenlőségeket megvalósító társadalmak utópiájában és abban, hogy a nők tulajdonképpen férfiak, csak jól titkolják... Bauman még azt is állítja: nem igazán lehet tudni, hogy a hit eltűnését, mi fogja felváltani, de egy bizonyos, amíg erre fény derül, addig is ebbe a légüres térbe benyomul az állandó felháborodás. Erre a leginkább az jellemző – mondja ezt már Umberto Eco –, hogy míg azzal tisztában van az indignáltság, hogy mi az, ami nem tetszik neki, de fogalma sincs arról, hogy mit szeretne helyette.” MAGYARY Ágnes (2024): *Likvid társadalom likvid egyháza*. Elérhető itt: <https://confessio.reformatus.hu/v/1145/> (utolsó megtekintés dátuma: 2025. január 10.).

Halik szerint minden betegség és krízis nagy valószínűséggel egy lelki kérdés is. De, mint minden betegség, így akár az egyház „Történetre vigyázó” létének betegsége is lehet egy új lehetőség, egy *Isten-vizitáció, ami egy radikális transzformációvá* válhat.⁴⁴

És ha komolyan vesszük Taylor szavait, aki szerint a keresztyének a történelem „kalandjában” való sokkal aktívabb és kreatívabb részvételre hivatottak,⁴⁵ akkor lehet, hogy még van mit keresnünk a teremtett világban, és van értelme „vigyázni a Történetre”.

*„Ha a metafizikai valóság eltűnik,
akkor csak te maradsz egyedül önmagad számára.”⁴⁶*

Felhasznált irodalom:

- Africanews: *South Africans Remember Desmond Tutu's Fearless Leadership Style*. Elérhető itt: <https://www.africanews.com/2021/12/30/south-africans-remember-desmond-tutu-s-fearless-leadership-style/>.
- Átmeneti korunk teológiája és spiritualitása Charles Taylor nyomán*. Elérhető itt: https://jezsuita.blog.hu/2017/01/10/atmeneti_korunk_teologiaja_es_spiritualitasa_charles_taylor_nyoman (utolsó megtekintés dátuma: 2024.12.20.).
- BAGYINSZKI Péter Ágoston (2010): Charles Taylor a szekularitás és a hit kölcsönhatásáról, In: *Kultúra & Kritika. A PPKE Esztétikai Tanszékének kritikai portálja*. 2010. október 15.

⁴⁴ HALÍK (2019), 36.

⁴⁵ GALAGHER, Michael, P. (2014): Charles M. Taylor: *Útjelzők a mai világban való keresztyén tájékozódáshoz*. Elérhető itt: https://real.mtak.hu/43518/1/BA_Gallagher_Taylor_Szisztematikus_Vigilia_2014_okt_u.pdf (utolsó megtekintés dátuma: 2024. december 10.).

⁴⁶ PEKELDER, Willem (2025): *Als kind speelde Antoine Bodar twee spelletjes: schooltje of priestertje. 'Eigenlijk ben ik daar mijn hele leven mee doorgegaan'*. Elérhető itt: <https://www.trouw.nl/religie-filosofie/als-kind-speelde-antoine-bodar-twee-spelletjes-schooltje-of-priestertje-eigenlijk-ben-ik-daar-mijn-hele-leven-mee-doorgegaan-b462d0b6/> (utolsó megtekintés dátuma: 2025. január 21.).

- CORNEHL, Peter (2001): Wozu (noch) Predigt? Plädoyer für eine umstrittene Gattung nebst einer homiletischen E-Mail in drei Teilen für K-H. B., In: Engemann, Willfried (szerk.): *Theologie der Predigt. Grundlagen – Modelle – Konsequenzen*. Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt.
- DE KRUIJF, Gerrit, G. (1994): *Waakzaam en nuchter over christelijke ethiek in een democratie*. Baarn, Uitgeverij Ten Have.
- FIRET, Jaap (1987): *Spreken als leerling. Praktisch theologische opstellen*. Kampen, Uitgeverij Kok Kampen.
- GANZEVOORT, Ruard – VISSER, Jan (2007): *Zorg voor het verhaal, Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*. Utrecht, Uitgeverij Meinema.
- GRETHLEIN, Christian (2012): *Praktische Theologie*. Berlin/Boston, De Gruyter.
- HALÍK, Tomáš (2019): *Niet zonder hoop, Religieuze crisis als kans*. Utrecht, Uitgeverij KokBoekencentrum.
- HEITINK, Gerben (2001): *Biografie van de dominee*. Baarn, Ten Have.
(2007): *Een kerk met karakter. Tijd voor herorientatie*. Kampen, Uitgeverij Kok Kampen.
(2011): *Golflag van de tijd. Europa's niet te stillen verlangen naar God*. Utrecht, UitgeverijKok.
- HENDRIKS, Jan (2014): *Goede wijn, Waarderende gemeenteopbouw*. Utrecht, Uitgeverij Kok.
- KÜNG, Hans (1974): *Wat blijven moet in de kerk*. Hilversum, Gooi en Sticht Bv.
(2012): *Was ich glaube*. München – Zürich, Piper.
- LANGE, Ernst (1976): *Predigen als Beruf. Aufsätze herausgegeben von Rüdiger Schloz*. Stuttgart, Kreuz Verlag.
- LUTHER, Henning (2023): *Leben als Fragment, Gesammelte Aufsätze, Bd. 1: Texte zu Religion und Kirche*. Stuttgart, Radius Verlag.
- MAGYARY Ágnes (2024): *Likvid társadalom likvid egyháza*. Elérhető itt: <https://confessio.reformatus.hu/v/1145/> (utolsó megtekintés dátuma: 2025. január 10.).
- MÁTÉ-TÓTH András: *Szekularizáció innen és túl*. Elérhető itt: <https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/6444/1/korunk%20szekular%202014.pdf> (utolsó megtekintés dátuma: 2025.01.10.).
- PAAS, Stefan (2018): *Az utolsó idők munkásai. Az újonnan érkezők beavatása a keresztyén hitbe és a keresztyén gyülekezetbe*. Kolozsvár, EXIT Kiadó.
- PEKELDER, Willem (2025): *Als kind speelde Antoine Bodar twee spelletjes: schooltje of priestertje. 'Eigenlijk ben ik daar mijn hele leven mee doorgedaan'*. Elérhető itt: <https://www.trouw.nl/religie-filosofie/als-kind-speelde-antoine-bodar-twee-spelletjes-schooltje-of-priestertje-eigenlijk-ben-ik-daar-mijn-hele-leven-mee-doorgedaan-b462d0b6/> (utolsó megtekintés dátuma: 2025 január 21.).
- PLOMP, Nelleke (2024): (O)nherbergzaamheid in de samenleving, In: *Ouderlingenblad*. 102. 1164.

SCHWEITZER, Friedrich (2006): *Het leven is niet meer als vroeger. De postmoderne levensloop als uitdaging voor kerk en theologie*. Kampen, Kok Kampen.

TUTU, Desmond (2012): *Gott ist kein Christ. Mein Engagement für Toleranz und Gerechtigkeit*. Patmos Verlag, Ostfildern.

WILLIAMS, Rowan (2017): *Geloof in de publieke ruimte*. Middelburg, Uitgeverij Skandalon.